

Received: 17 November 2023
Revised: 12 December 2023
Accepted: 22 December 2023
Published: 31 December 2023

**SUICIDE, MURDER OR EUTHANASIA?
LEGAL AND CRIMINAL ASPECTS OF HUMAN
DEATH IS THE EXAMPLE OF SELECTED CASES
FROM POLISH COURT PRACTICE**

**SAMOBÓJSTWO, ZABÓJSTWO
CZY EUTANAZJA? PRAWNE
I KRYMINALISTYCZNE ASPEKTY ŚMIERCI
CZŁOWIEKA NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH
SPRAW Z POLSKIEJ PRAKTYKI**

Andrzej Gawliński

Dr, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Prawa i Administracji, Katedra Kryminologii i Kryminalistyki
ul. Dybowskiego 13, 10-723 Olsztyn, Polska
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2081-0380>

* Corresponding author e-mail: andrzej.gawlinski@uwm.edu.pl

Adrianna Szczechowicz-Raś

Dr, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego
ul. Dybowskiego 13, 10-723 Olsztyn, Polska
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6598-2103>

* Corresponding author e-mail: adrianna.szczechowicz@uwm.edu.pl

Krystyna Szczechowicz

Dr hab. prof. UWM, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Karnego i Prawa Karnego Wykonawczego
ul. Dybowskiego 13, 10-723 Olsztyn, Polska
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7251-4962>

* Corresponding author e-mail: krystyna.szczechowicz@uwm.edu.pl

Abstract

The aim of the article is to draw attention to the problems that may occur during the assessment of violent death and the qualification of the event, both at the stage of preparatory and judicial proceedings. In investigative practice, there are suicides involving third parties. However, these events are rarely recorded in statistics due to detection and evidence problems. The article presents ambiguous cases of crime under Art. 151 Polish Penal Code - suicides, in which it was

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

quite difficult to determine the intention of the deceased, as well as the role of the victim and the perpetrator in the event and their motivation. These included instigation or assisted suicide, abuse-induced suicide, suicide pact, and the extreme forms of attempted murder and solicited homicide. The article also refers to the definition of suicide, the typology of self-injury and suicide, the crime of homicide and euthanasia. The work was created on the basis of file research and analysis of statistics conducted by the National Police Headquarters (crimes detected and crimes detected).

Keywords: death; suicide; homicide; euthanasia; assisted suicide; incitement to suicide

Streszczenie

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na problemy, które mogą wystąpić podczas oceny śmierci gwałtownej i kwalifikacji zdarzenia, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego. W praktyce śledczej spotyka się samobójstwa, w których udział miały osoby trzecie. Zdarzenia te są jednak rzadko notowane w statystyce ze względu na problemy wykrywcze i dowodowe. W artykule przedstawiono niejednoznaczne przypadki przestępstwa z art. 151 k.k. - samobójstw, w których dość trudno było ustalić intencję denata, a także rolę samej ofiary i sprawcy w zdarzeniu oraz ich motywację. Obejmowały one namowę lub pomoc w samobójstwie, samobójstwo w wyniku znęcania się, pakt samobójczy oraz skrajne formy – usiłowanie zabójstwa i zabójstwo na prośbę. W artykule odniesiono się także do definicji samobójstwa, typologii samouszkodzeń i samobójstw, przestępstwa zabójstwa oraz eutanazji. Praca powstała na podstawie badań aktowych i analizy statystyki prowadzonej przez KGP (przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte).

Słowa kluczowe: śmierć; samobójstwo; zabójstwo; eutanazja; pomoc do samobójstwa; namowa do samobójstwa

Główny zarys problemu i jego związku z ważnymi kwestiami naukowymi i praktycznymi

Śmierć gwałtowna poniesiona w wyniku działania osoby drugiej czy też zadana ręką własną rodzi szereg problemów. Pod wspomnianym pojęciem kryją się zgony posiadające charakter urazowy, gdzie jako uraz należy rozumieć uraz fizyczny, mechaniczny, chemiczny, termiczny. Z punktu widzenia prawa i medycyny sądowej śmierć gwałtowna może być wynikiem samobójstwa, zabójstwa, bądź też np. nieszczęśliwego wypadku [1]. Każde takie zdarzenie z punktu widzenia organów ścigania musi być przedmiotem szczegółowej oceny prawnokarnej. Takie zejście śmiertelne może być bowiem zabójstwem, samobójstwem czy zabójstwem eutanatycznym.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Brunon Hołyst stwierdził, że „Rozstajemy się z życiem, wychodząc jedną z trzech bram: pierwsza, o olbrzymiej szerokości, to brama chorób, druga, skromniejszych rozmiarów, to brama starości, trzecia, pogrążona w mroku, zbroczona krwią i rozwierająca się każdego dnia coraz bardziej, to brama śmierci gwałtownych, a przede wszystkim samobójstwa [2]”.

Samo podejrzenie przestępnego spowodowania śmierci zobowiązuje organ procesowy do przeprowadzenia oględzin i otwarcia zwłok (art. 209 § 1 k.p.k.). Należy podkreślić, że podejrzenie to nie musi być uzasadnione, wystarczy, że jest uprawdopodobnione i to nawet niekoniecznie w dużym stopniu [3].

Dodatkowo jak zwraca się uwagę w literaturze przedmiotu, że: zarówno samobójstwo jak i przestępstwo mogą być maskowane albo ukrywane. Z samobójstwem maskowanym mamy do czynienia, gdy osoba pozbawiająca się życia stara się tak zmanipulować miejsce znalezienia jej zwłok w przyszłości, aby podejrzenie było skierowane ku niešťczęśliwemu wypadkowi lub zabójstwu, natomiast samobójstwo ukryte zachodzi, gdy ciało zostało odnalezione po dłuższym czasie, co – zdarza się – uniemożliwia wyjaśnienie okoliczności utraty życia (odpowiednio przestępstwa maskowane i ukryte) [4].

W pierwszym typie zdarzeń może dojść np. umyślnego doprowadzenia do wypadku, wjechania pojazdem w przeszkodę, zainicjowanie przypadkowego zaproszenia ognia czy doprowadzenie do wybuchu gazu (samobójstwo na wypadek). Poza tym spotkać można krępowanie kończyn przez samobójcę, kneblowanie się, obciążanie ciała (w przypadku utopienia się), zadawanie obrażeń w miejsca atypowe dla samobójstw, próby usunięcia narzędzia z miejsca zdarzenia, które przyczyniło się do zgonu (samobójstwo na zabójstwo).

W drugim natomiast sprawcy zabójstw pozbywają się zwłok wykorzystując wiele metod prostych, jak i złożonych, jak np. zakopanie, zatopienie, rozkawałkowanie itd. [5]. W przypadku śmierci gwałtownej ogromne znaczenie dla ustalenia tego czy mamy do czynienia z przestępstwem, czy też nie, ma motyw. Starając się poznać motywację sprawcy należy uprzednio sięgnąć do definicji motywu. Według autorów „Słownika psychologii”, motyw to „hipotetycznie przyjęty dla wyjaśnienia ukierunkowania i dynamiki aktywności jednostki czynnik zewnętrzny albo wewnętrzny” [6]. Gerd Mietzel jest zdania, że motywacja związana jest z pewnym dążeniem człowieka do określonego przezeń celu [7].

Wątpliwości a niekiedy też i kontrowersje budzi kwestia motywu w odniesieniu do zachowań autoagresywnych takich z jakimi mamy do czynienia przy samobójstwach, czy zachowania takie zawsze są w pełni uświadamiane przez jednostkę, czy też nie.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Wydaje się zasadną tezę, że autoagresja może być zarówno uświadamiana w pełni, jak i nieuświadomiona (np. w przypadku choroby psychicznej czy upośledzenia umysłowego lub innych zakłóceń czynności psychicznych).

Samobójstwo jest zjawiskiem złożonym w swoich motywach, działaniu, jak i antycypacji skutków. Złożoność tę podkreślił Brunon Hołyst zwracając uwagę, że „samobójstwo było kulturową formą rozwiązywania problemów życiowych wedle nakazów zewnętrznych, [...] społeczną formą wyłączenia się z obiegu świadczeń [...], formą psychicznej dezakceptacji określonej formy życia [...], biologiczną formą ucieczki przed bólem, ideologiczną formą buntu wobec nieuchronności śmierci, którą można uczynić aktem wyboru czasu, miejsca i sposobu odejścia ze świata żywych” [8].

Niewątpliwie samobójstwo i zabójstwo należą do tej samej grupy zachowań dewiacyjnych, jeśli zostaną potraktowane jako rodzaj agresji skierowany przeciw człowiekowi lub przeciw samemu sobie. Nie mniej jednak są to dwa różne zachowania, odrębnie klasyfikowane i należące w zupełności różnej ocenie etycznej, prawnej i obyczajowej [9].

Analiza najnowszych badań, aktów prawnych i literatury przedmiotu, w których podjęto omówienie analizowanej problematyki

Dotychczas prowadzone rozważania nad przestępstwem namowy lub pomocy w samobójstwie miały głównie charakter teoretyczny i skupiały się wokół aspektów prawno-karnych. Temat podnosili m.in. Andrzej Wąsek [10], Konrad Burdziak [11], Piotr Góralski [12], Rajnhard Kokot [13], Julia Kosonoga-Zygmunt [14], Jacek Malczewski [15] oraz Łukasz Pohl [16]. Badania aktowe spraw z art. 151 k.k. należą do rzadkości. Jedno z nich przeprowadzili Marek Mozgawa i Paweł Bachmat. Autorzy przeanalizowali 19 spraw prawomocnie zakończonych wszczętych z art. 151 k.k. [17]. Sporo rozważań na temat aspektów kryminalistycznych przestępstwa prowadził Andrzej Gawliński [18]. Podjął się on przebadania i analizy 32 spraw. Autor zwraca uwagę, że o ile aspekty prawno-karne są dość dobrze opisane, to wciąż zbyt mało uwagi poświęca się okolicznościom zdarzeń, modus operandi sprawców i sylwetkom wiktymologicznym ofiar.

1. Uwagi terminologiczne

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na różnice terminologiczne pomiędzy zabójstwem, samobójstwem a eutanazją.

1.1. Zabójstwo

Zgodnie z definicją słownikową zabójstwo jest to „umyślne pozbawienia kogoś życia” [19]. Uregulowane zostało w art. 148 k.k. To przestępstwo materialne, następujące z

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

momentem zaistnienia skutku w postaci śmierci człowieka. Przedmiotem czynności wykonawczej jest człowiek [20]. Przepięstwo to można popełnić w zamiarze bezpośrednim (sprawca chce popełnić czyn zabroniony) lub zamiarze ewentualnym (sprawca przewiduje możliwość popełnienia przestępstwa i godzi się na to [21]). Zabójstwo jest przestępstwem ogólnospawczym. Jego podmiotem może być każdy człowiek zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej, w tym nieletni, który ukończył lat 15 i działał w warunkach określonych w art. 10 § 2 k.k. [22]. Ważne jest określenie poczytalności sprawcy, czyli jego zdolności do rozpoznania znaczenia zarzucanego mu czynu i pokierowania swoim postępowaniem.

1.2. Samobójstwo

Słowo „samobójstwo” pochodzi od języka łacińskiego *suicidium*, które obejmuje źródło słów określający samobójstwa w wielu językach [23]. Klasyczna definicja samobójstwa określa jego mianem wszystkie przypadki śmierci stanowiące bezpośredni lub pośredni rezultat świadomego działania jego ofiary [24].

Poszczególne zdarzenia mogą być trudne w interpretacji pod względem intencji osoby podejmującej się określonych czynności przeciwko sobie (samookaleczenia, próba samobójcza, zdarzenia śmiertelne a działania demonstracyjne mające na celu np. chęć zwrócenia na siebie uwagi). Powstało wiele definicji samobójstwa. Należy jednak podkreślić, że na gruncie prawnym brak jest jasnego sformułowania.

Émile Durkheim zaproponował, aby nazywać nim „każdy przypadek śmierci, jaki bezpośrednio lub pośrednio wynika z pozytywnego i negatywnego działania ofiary, która wiedziała, że da ono taki rezultat. Próba samobójcza to natomiast tak określone działanie, które zostało powstrzymane, zanim wynikła z niego śmierć” [25].

Zdaniem Andrzeja Wąska samobójstwem jest natomiast „zadanie sobie śmierci poprzez bezpośrednie lub pośrednie działanie lub zaniechanie działania, jeżeli sprawca – ofiara chciała tego skutku lub przewidując możliwość jego nastąpienia godziła się nań [26]. Edwin S. Shneidman uznaje samobójstwo jako „świadomy akt samounicestwienia” [27] a René F. W. Diekstra „wybrane dobrowolnie zachowanie, które w możliwie najkrótszym terminie ma spowodować własną śmierć” [28].

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje natomiast, że „samobójstwo jest aktem ze skutkiem śmiertelnym, który zmarły ze świadomością i oczekiwaniem tego skutku sam zaplanował i wykonał w celu spowodowania zmian przez siebie pożądaných” [29]. Brunon Hołyst określa mianem samobójstwa „świadome działanie na własne ciało bądź na ważne dla niego funkcjonowanie narządy za pomocą czynników zewnętrznych w celu przekroczenia granic wytrzymałości fizjologicznej organizmu lub możliwości jego adaptacji w zmienionych warunkach” [30].

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Samobójstwo w Polsce, podobnie jak w większości państw na świecie, nie jest przestępstwem, Szerokie rozważania dotyczące aspektów prawnych prowadzą m.in. Konrad Burdziak [31], Brunon Hołyst [32] oraz Andrzej Gawliński [33].

1.3. Eutanazja

Termin „*eutanazja*” pochodzi z języka greckiego. Powstał on przez połączenie słów *eu* i *thanatos*, co odczytywać można jako m.in. „dobrą śmierć”, „łatwą śmierć”, czy też „zabójstwo z miłosierdzia”. Eutanazja jest więc w swojej istocie bezbolesną śmiercią osoby nieuleczalnie chorej i bardzo cierpiącej [34].

Według Wielkiej Encyklopedii PWN – „to powodowane współczuciem zabicie nieuleczalnie chorego człowieka na jego żądanie” [35]. Zgodnie z art. 150§1 *Kodeksu karnego eutanazja to zabójstwo człowieka na żądanie i pod wpływem współczucia* [36]. Te dwa element są kluczowe dla eutanazji. Muszą one wystąpić razem. Jest to przestępstwo powszechne. Ustawodawca nie wymaga, by jego sprawcami byli np. lekarz, pielęgniarka czy inna osoba należąca do personelu medycznego [37].

Wyróżnić można dwa rodzaje eutanazji – czynną i bierną. Pierwsza z nich polega na działaniu lekarza, który powoduje śmierć chorego szybciej niż nastąpiłoby to z przyczyn naturalnych (np. zastrzyki śmierci). Druga natomiast wiąże się z zaprzestaniem stosowania środków podtrzymujących pacjenta przy życiu [38]. Niektórzy autorzy podnoszą kwestie związane z różnicowaniem eutanazji biernej i dozwolonym zaprzestaniem terapii [39].

B. Wach zwraca uwagę na rozróżnienie pomiędzy „zabić”, czyli dokonać eutanazji, a „pozwolić umrzeć”, które odgrywa bardzo dużą rolę w debacie o umieraniu i nurtuje przedstawicieli różnych wyznań, lekarzy, etyków, pacjentów i ich rodziny oraz staje się przedmiotem ustawodawstwa i orzecznictwa sądowego [40].

Odnosząc się do określenia momentu, pozwalającego na odstępianie od dalszego leczenia, T. Ślipko rozróżnia chorobę uleczalną od choroby nieuleczalnej, przy uwzględnieniu aktualnego stanu wiedzy medycznej.

W przypadku choroby nieuleczalnej działania lekarza nie mają już charakteru leczniczego, ale mają sens o tyle, że mogą uśmierzyć ból towarzyszący procesowi umierania. Zbytne jednak wykorzystywanie możliwości medycznych, mających na celu faktycznie przedłużanie procesu agonii u pacjenta jest niezgodne nie tylko z zasadami etycznymi, ale również z umową społeczną, stojącą u podstaw kompetencji lekarza [41].

Zgodnie z art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta częścią przysługującego pacjentowi prawa do poszanowania godności jest także prawo do umierania w spokoju i godności [42].

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

W większości krajów europejskich eutanazja jest przestępstwem. Od lat wyjątek stanowią m.in. Holandia, Belgia czy też Luksemburg. W 2021 r. do grona tych państw dołączyła Hiszpania [43]. W 2023 r. portugalski parlament przyjął ustawę o umieraniu wspomaganym medycznie. Zmiana poprzedzona była kilkuletnią debatą [44]. Specyficzne rozwiązanie funkcjonuje w Szwajcarii, gdzie karalna jest tylko pomoc do samobójstwa udzielona z pobudek egoistycznych. Nie jest, zatem karalna pomoc udzielona ze współczucia [45].

W wielu innych państwach europejskich temat ten jest podnoszony w przestrzeni publicznej i prawnej m.in. w Niemczech, Francji czy Portugalii. W Albanii mimo szerokiej dyskusji wokół przerywania terapii chorego, eutanazja nie została jednak zalegalizowana [46].

Trzeba zwrócić uwagę również na tzw. wspomagane samobójstwo, w którym – w przeciwieństwie do eutanazji osoba dokonująca pomocy – nie wypełnia znamiona „zabija”. Jest to sytuacja, kiedy lekarz dostarcza pacjentowi środki albo jedynie informacje o nich lub o czynnościach niezbędnych, aby ten samodzielnie zakończył swoje życie szybciej, niż miałyby to nastąpić na skutek choroby [47].

W Polsce temat eutanazji podnosili w swoich publikacjach m.in. Małgorzata Szeroczyńska [48], Piotr Góralski [49] oraz Marek Mozgawa [50].

2. Statystyki i badania dotyczące zjawiska w Polsce

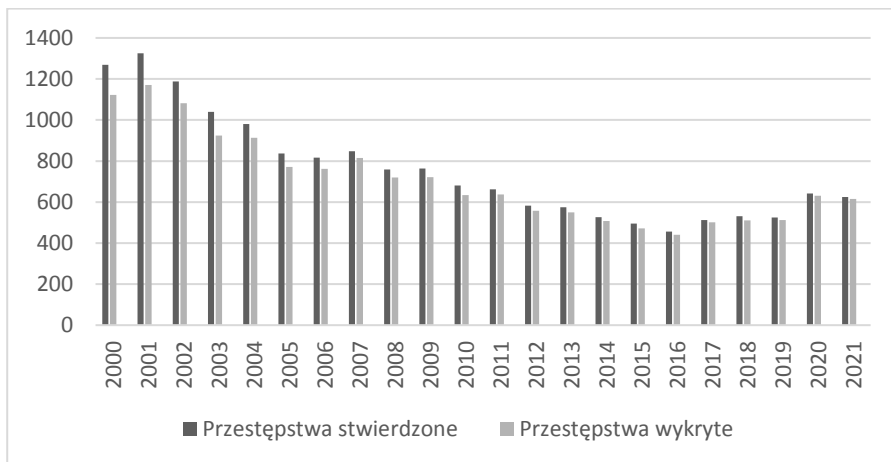
2.1. Zabójstwa

W latach 2000-2021 odnotowano w statystyce KGP 16 633 przestępstw stwierdzonych z art. 148 k.k. oraz 15 577 wykrytych. W badanym przedziale zauważalny jest spadek liczby zabójstw o połowę (1 269 w 2000 r. – 625 w 2021 r.). Do największej liczby zdarzeń doszło w 2001 r. – 1325, najmniej było ich w 2016 r. – 465. % wykrycia wahał się od 87% w 2000 r. do 98,20% w 2021 r.

Szczegółowe dane przedstawia wykres nr 1.

Wykres 1. Zabójstwa w Polsce w latach 2000-2021 (przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP. <https://statystyka.policja.pl/st/przestępstwa-ogolem/przestępstwa-kryminalne/zabojstwo/64003,Zabojstwo.html> (dostęp: 13.12.2022 r.).

2.2. Samobójstwa

Zgodnie z danymi publikowanymi przez KGP w tożsamym okresie doszło do 106 675 samobójstw zakończonych zgonem. Najwięcej zdarzeń miało miejsce w 2014 r. – 6 165, najmniej natomiast w 2007 r. – 3 530. Dane zawarto w wykresie nr 2.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

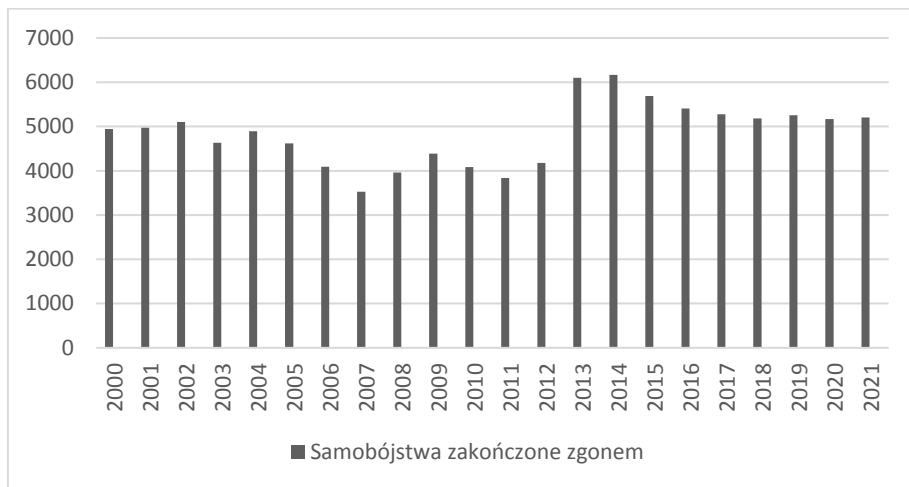
This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Wykres 2. Samobójstwa zakończone zgonem w Polsce w latach 2000-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP. <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zamachy-samobojcze> (dostęp: 13.12.2022 r.).

Przestępstwo z art. 151 k.k. jest bardzo rzadko notowane. Związane jest to ze znacznymi problemami wykrywczymi i dowodowymi. Akty oskarżenia i skazania praktycznie nie występują.

Dane statystyczne wskazują, że liczba prowadzonych postępowań o czyny z art. 151 k.k. stale rośnie. W 2000 r. wszczęto 671 postępowań, a w 2019 r. postępowań o tego rodzaju czyn było 3543 (czyli jest to pięciokrotny wzrost). Wyraźny wzrost nastąpił w 2004 r. z 881 spraw w 2003 r. na 1290, kolejny w 2013 - 3180 spraw w stosunku do 2012 r. – 2638 spraw. Liczba wszczętych spraw nie przekłada się na liczbę przestępstw stwierdzonych. Najwięcej stwierdzono przestępstw z art. 151 k.k. w 2017 r. – 27 i kolejno w latach: 2014 r. – 21, 2018 r. – 20, 2019 r. – 18, 2013 r. – 15, 2007 r. – 14, 2010 – 10. W pozostałych latach liczba ta była poniżej 10, najmniej bo tylko 1 w roku 2002 .

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

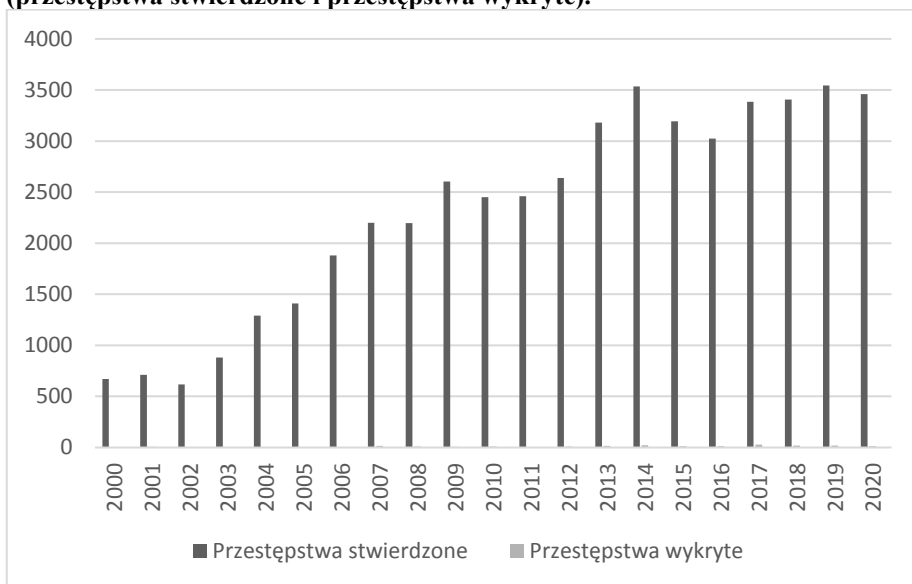
under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że za czyn z art. 151 k.k. prawomocnie zostały skazane osoby dorosłe w 2002r. i 2003 r. po 4 osoby, 2004 r. – 2 osoby, 2005 i 2006 r. po 1 osobie, 2008 i 2009 r. oraz 2014 r. po 2 osoby, po 1 osobie w 2016 r., 2018 r., 2019 r. i 2020 r. [51].

Wykres 3. Namowa lub pomoc w samobójstwie w Polsce w latach 2000-2020 (przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP. <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63420,Namowa-lub-pomoc-do-samobojstwa-art-151.html> (dostęp: 15.12.2022 r.)

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

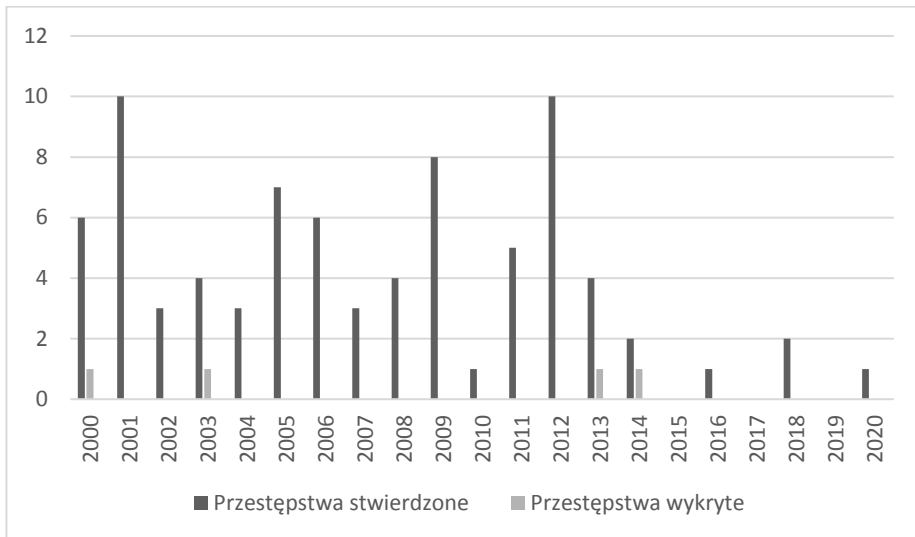
under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Wykres nr 4. Eutanazja w Polsce w latach 2000-2020 (przestępstwa stwierdzone i przestępstwa wykryte).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP. <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63419,Eutanazja-art-150.html> (dostęp: 15.12.2022 r.).

Z danych KGP wynika, że spraw o zabójstwo eutanatyczne jest bardzo mało. Najwięcej tego rodzaju spraw wszczęto w roku 2001 i 2012 (po 10). W niektórych latach w ogóle nie odnotowano tego rodzaju postępowań (2015 r., 2017 r. i 2019 r.). Nawet pomimo wszczęcia postępowania tylko po 1 przestępstwie stwierdzono w latach 2014, 2013 i 2003 r. W pozostałych przypadkach postępowanie nie potwierdziło zaistnienia przestępstwa z art. 150 k.k. Natomiast skazania za czyn z art. 150 § 1 k.k. miało miejsce tylko w odniesieniu do 4 osób – w 2004 r. po 2 osoby i w 2006r. i 2007 r. po 1 osobie [52].

3. Typologia samobójstw

Zasadniczą kwestią do rozstrzygnięcia przez prowadzących oględziny zwłok oraz medyka sądowego jest charakter obrażeń na ciele denata, czy były to samouszkodzenia czy działanie zmierzało do śmierci.

Tadeusz Marcinkowski wyróżnił trzy rodzaje samouszkodzeń. Pierwsze z nich są świadome albo bez określonego (wyraźnego) celu – zamierzone albo mimowolne lub przypadkowe, drugie - jednorazowe albo wielokrotne bądź przewlekłe. Trzecie natomiast - jednorazowe albo wielorazowe (polegające np. na różnym sposobie działania) [53]. P. W. O'Carroll i in. zwracają uwagę na fakt, że ocena różnych zachowań człowieka może być bardzo problematyczna. Stworzona przez autorów typologia obejmuje nie tylko myśli o samouszkodzeniu i zachowania samouszkodzające, ale także zachowania i działania samobójcze:

1. Myśli o samouszkodzeniu i zachowania samouszkodzające
 - A. Ryzykowne myśli i zachowania
 1. O charakterze bezpośredniego ryzyka (np. jazda motocyklem lub skoki z samolotu z opóźnionym otwarciem spadochronu)
 2. O charakterze ryzyka odroczonego (np. palenie, rozwiązłość seksualna)
 - B. Myśli i zachowania związane z samobójstwem
 1. Wyobrażanie sobie samobójstwa
 - a. Wyobrażenia sporadyczne
 - b. Poważne plany
 - (1) Uporczywe
 - (2) Sporadyczne
 2. Zachowania samobójcze
 - a. Instrumentalne zachowania samobójcze (IZS)
 - (1) Groźba samobójstwa
 - Bierna (np. siedzenie na gzymsie)
 - Aktywna (np. groźba werbalna, list)
 - (2) Inne IZS
 - (3) Przypadkowa śmierć związana z IZS
 - b. Działania samobójcze
 - (1) Próba samobójcza
 - Bez obrażeń (np. broń wypaliła, ale pocisk chybił)
 - Z obrażeniami
 - (2) Samobójstwo (dokonane samobójstwo) [54].

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Edwin S. Shneidman stworzył typologię samobójstw biorąc pod uwagę skłonności jednostki do samobójstwa na podstawie jej psychicznych predyspozycji. Na tej podstawie amerykański suicydolog wyszczególnił:

- Samobójstwa symulowane – nie dochodzi w nich do śmierci, niski stopień zagrożenia życia.
- Pseudosamobójstwa – również nie skutkują zgonem, niski poziom ryzyka śmierci, np. spożycie niewielkiej ilości nieszkodliwej substancji (stwarzającej złudzenie silnego środka).
- Parasamobójstwa – zalicza się do nich samouszkodzenia mające na celu poprawę życia (nie zaś doprowadzenie do zgonu), umiarkowane ryzyko śmierci.
- Samobójstwa niejednoznaczne - występuje w nich średni lub wysoki stopień zagrożenia życia. Odnosi się np. do osób mających ambiwalentny stosunek do życia i śmierci.
- Samobójstwa usiłowane – celem jest śmierć, wysoki stopień zagrożenia życia.
- Samobójstwa – skutkują zgonem, bardzo wysoki stopień zagrożenia życia [55].

Na gruncie polskim warto się odnieść chociażby do typologii Zenomeny Pluzek. Według autorki można wyróżnić trzy typy samobójstw: samobójstwo prawdziwe, rzekome oraz demonstracyjne. W pierwszym z nich jednostka pragnie swojej śmierci, towarzyszy jej poczucie bezsilności i tendencja do obwiniania siebie. W drugim natomiast jednostka manipuluje otoczeniem i stara się w nim znaleźć winnego sytuacji, w jakiej się znalazła. W trzecim jednostka chce zwrócić na siebie uwagę, jest wrogo nastawiona do innych [56].

Inną ważną klasyfikację opracował Brunon Hołyst. Dla ojca polskiej suicydologii samobójstw to proces, niekiedy trwający dłuższy czas – nawet lata. Hołyst wprowadził termin „zachowania suicydalnego”. Wyróżnił on:

- samobójstwo wyobrażone - jednostka uświadamia sobie, że samobójstwo może być rozwiązaniem jej problemów. W większości jednak jednostki starają się odrzucić myśl o zamachu na własne życie
- samobójstwo upragnione - myśli samobójcze przybierają postać celu – upragnionego i pożądanego.
- samobójstwo usiłowane - zachowanie zmierzające do śmierci, jednak się nią nie kończące.
- samobójstwo dokonane - kończy się śmiercią [57].

Hołyst ponadto dokonał stopniowania samobójczej intencji. Wyróżnił 6 stopni. Samobójstwo I stopnia jest popełnione umyślnie, planowane i zamierzone. Samobójstwo II

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

stopnia ma charakter impulsywny. Nie jest planowane. Samobójstwo III stopnia jest „przypadkowe”. Brak jest w nim samobójczego zamiaru. Wywnioskować to można z użytej metody. Człowiek podejmuje środki zmierzające do uratowania się. W samobójstwie IV stopnia suicydenta nie ma zdolności oceny swojego zamiaru, np. przy zaburzeniach psychicznych. Samobójstwo V stopnia Holyst określił jako śmierć w wyniku samozaniedbania. Zgon taki odnosi się do przypadków, w których człowiek świadomie nie stosuje się do zaleceń lekarza. Wreszcie – samobójstwo VI stopnia jest „usprawiedliwione bardziej filozoficznym (...) interesem niż znaczeniem pragmatycznym dla koronera” [58].

Badania nad samobójstwami, podobnie jak samo zjawisko, mają charakter interdyscyplinarny. To przedmiot rozważań socjologów, psychologów i psychiatrów, jak też prawników, kryminalistów, czy medyków sądowych [59]. Wieloaspektowe spojrzenie na samobójstwa przyczynić się może do lepszego zrozumienia omawianej problematyki.

Cele i metody badawcze podjęte w analizie tematu

Celem niniejszego artykułu jest analiza w oparciu o studium przypadku (polskie przykłady) oceny śmierci gwałtownej i kwalifikacji zdarzenia, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego. Można wyróżnić wiele metod badawczych tj. obserwacyjne, porównawcze, eksperymentalne, metody krytyki źródeł, badań dokumentów, indywidualnych przypadków itd. Niniejsza praca opiera się na metodzie badania dokumentów, analizie studium indywidualnych przypadków akt spraw karnych. Badania aktowe zostały przeprowadzone w 45 SO. W 22 z nich znaleziono 32 sprawy prawomocnie zakończone wszczęte z art. 151 k.k. Sygnatury akt pozostają w dyspozycji autorów. Na potrzeby prowadzonych badań analizie poddano statystykę Komendy Głównej Policji dotyczącą ogólnej liczby samobójstw w Polsce oraz art. art. 148 k.k., 150 k.k. i 151 k.k. (przestępstwa stwierdzone oraz przestępstwa wykryte).

Dodatkowe uwagi terminologiczne

Zanim przytoczone zostaną sprawy z kazuistyki warto wyjaśnić dodatkowo pewne kwestie terminologiczne. Poprzez namowę do samobójstwa rozumie się wszelkie oddziaływanie na elementy wolicjonalne człowieka, skłaniające go do podjęcia się zamachu na własne życie. Pomoc do samobójstwa może mieć zarówno charakter psychiczny (utwierdzenie w samobójczym zamiarze, zapewnianie wsparcia), jak i fizyczny (ułatwienia techniczne dot. metody odebrania sobie życia np. dostarczenie samobójcy tabletek służących do przedawkowania [60]). Pakt samobójczy jest natomiast wyborem dokonany przez dwie lub większą liczbę osób, które zgadzają się, że

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

popelnia samobójstwo razem, w umówionym miejscu i wyznaczonym czasie. Niezwykle często osoby te mają wspólną motywację odebrania sobie życia [61].

Wybrane przypadki

Poniżej zaprezentowano 10 spośród wszystkich zbadanych przypadków. Cechowały się one największą różnorodnością. Specyfika pozostałych 22 jest do nich zbliżona ze względu na okoliczności zdarzenia, motywację sprawcy i ofiary, łączącą ich relację czy sposoby namowy lub pomocy w samobójstwie. Ze względu na ograniczenia wynikające z charakteru publikacji odstąpiono więc od ich prezentacji.

Przypadek nr 1. Namowa i pomoc w samobójstwie (fikcyjny pakt samobójczy).

Okoliczności zdarzenia: W 2006 r. 36-letni P.T. namawiał 15-letniego D.W. do samobójstwa, udzielił mu pomocy psychicznej (wspólne pisanie listów pożegnalnych, deklaratywny wspólny odebrania sobie życia), jak i fizycznej (przygotowanie pętli wisielczej). Mężczyzna podawał fikcyjne motywy targnięcia się na własne życie i utwierdzał ofiarę w samobójczym zamiarze. Zaproponował wejście w pakt samobójczy. P.T. i D.W. w dniu zdarzenia wspólnie spożywali alkohol oraz uprawiali seks. Ze względu na bliski związek emocjonalny 15-latek podjął się próby, podczas której sprawca odciął jednak pętlę wisielczą. Ofiara przeżyła. Mimo kolejnej próby P.T. wystosowanej tego samego dnia do 15-latka, ten nie podjął się kolejnej próby samobójczej. O zdarzeniu poinformował bliskich, którzy zawiadomili służby.

Kwalifikacja prawna: art. 200§1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., art. 58. ust. 2 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w zw. z art. 12 k.k., art. 151 k.k., art. 208 k.k., art. 197 §1 k.k. (x4), art. 284§1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Wyrok SO: 3 lata i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Wyrok SA: Uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do SO do ponownego rozpoznania.

Wyrok SO: Umorzenie postępowania ze względu na art. 443 kpk. (zakaz pogarszania sytuacji oskarżonego w razie ponownego rozpoznania sprawy) - odnośnie art. 151 k.k. Błędna kwalifikacja prawna czynu, pokrzywdzony nie mógł być przedmiotem czynności wykonawczej z art. 151 k.k. Zachowanie sprawcy należałoby zakwalifikować z art. 13§1 k.k. w zw. z art. 148§1 k.k.

Przypadek nr 2. Pomoc w samobójstwie.

Okoliczności zdarzenia: W 2009 r. 55-letni M.Ż. z powodu problemów zdrowotnych poprosił 49-letniego D.G. o wbicie gwoździa w ścianę, aby mógł zawiesić pętlę wisielczą i odebrać sobie życie. Mężczyzna spełnił prośbę znajomego, tłumacząc się współczuciem. Ofiarowała podjęła się w przeszłości próby samobójczej i deklaratywnie

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

chęć odebrania sobie życia osobom trzecim. Samobójstwo zakończyło się zgonem. Zarówno sprawca, jak i ofiara byli w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu.

Kwalifikacja prawna: art. 151 k.k.

Wyrok SO: Kara roku pozbawienia wolności warunkowo zawieszona na okres dwóch lat próby, grzywna w wymiarze 50 stawek dziennych (1 stawka – 20 zł).

Przypadek nr 3 i 4. Pakt samobójczy.

Okoliczności zdarzenia nr 3: 17-letni P.C. i 16-letnia K.T. (konkubenci) podjęli się wspólnej próby samobójczej przez przedawkowanie. Leki, służące do odebrania sobie życia, P.C. ukradł swojej matce, która leczyła się psychiatrycznie. Para napisała list pożegnalny. Po spożyciu tabletek mężczyzna na prośbę dziewczyny wezwał pogotowie. Para przeżyła.

Kwalifikacja prawna: art. 151 k.k. w zw. z art. 13§2 k.k.

Wyrok SO: Kara roku pozbawienia wolności warunkowo zawieszona na okres czterech miesięcy próby; dozór kuratora; zobowiązanie do podjęcia pracy zarobkowej lub kontynuowania nauki.

Okoliczności zdarzenia nr 4: W 2001 r. 32-letni A.B. i 28-letnia B.B. (małżonkowie) podjęli się próby samobójczej przez przedawkowanie. Impuls do targnięcia się na własne życie wyszedł ze strony A.B., który nie mógł znieść problemów finansowych. Kobieta deklarując miłość do męża i przywiązanie postanowiła popełnić z nim samobójstwo. Para spożyła wieczorem leki oraz napisały list pożegnalny. B.B. zwymiotowała leki w nocy, przeżyła. Doszło do śmierci mężczyzny.

Kwalifikacja prawna: art. 151 k.k. w zw. z art. 13§2 k.k.

Wyrok SO: Odstąpienie od wymierzenia kary (art. 13§2 k.k. w zw. z art. 151 k.k. przy zastosowaniu art. 31§2 k.k. / na mocy art. 61§1 k.k. w związku z art. 14§2 k.k.).

Przypadek nr 5. Groźba odebrania sobie życia oraz namowa do samobójstwa.

Okoliczności zdarzenia: 49-letni M.C. znęcał się nad żoną oraz córkami. Namawiał 18-letnią M.C. i 16-letnią M.C. do samobójstwa. Wręczał im pasek od szlafroka, mówiąc aby się powiesiły. Gdy tego nie zrobiły straszyl je, że sam zrobi sobie krzywdę i obciąży bliskich za swoją śmierć.

Kwalifikacja prawna: art. 207 §1 k.k. w zw. z art. 13 §1 k.k. w zw. z art. 151 k.k. i art. 11 §2 k.k.

Wyrok SO: Kara dwóch lat pozbawienia wolności.

Przypadek nr 6. Namowa i pomoc w samobójstwie połączona ze znęcaniem się.

Okoliczności zdarzenia: W 2000 r. znaleziono ciało 52-letniego K.G. Mężczyzna powiesił się na linie przywiązanej do haka w futrynie. Czynności na miejscu wykluczyły udział osób trzecich. Denat pozostawił list pożegnalny z zapiskami o charakterze

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

testamentalnym. W toku śledztwa ustalono jednak, że do jego śmierci doprowadził brat 55-letni H.G. Mężczyzna znęcał się fizycznie i psychicznie od jakiegoś czasu nad ofiarą. Dokonano rekonstrukcji zdarzenia. Sprawca przyszedł do mieszkania ofiary i nakazał jej napisać list pożegnalny, podyktował treść i później polecił, w jaki sposób ma odebrać sobie życie. K.G. powiesił się zgodnie z rozkazem brata.

Kwalifikacja prawna: art. 207§1 k.k. w zb. z art. 151 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k.

Wyrok SO: Kara roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Przypadek nr 7. Pomoc w samobójstwie i pakt samobójczy.

Okoliczności zdarzenia: 18-letnia K.P. nie otrzymała promocji do następnej klasy. Postanowiła popełnić samobójstwo z czego zwierzyła się przyjaciółce 19-letniej K.T. Ta początkowo przekonywała 18-latkę, że odebranie sobie życia to zły pomysł. Później jednak weszła z nią w pakt samobójczy. Dziewczyny wspólnie planowały samobójstwo, pisały listy pożegnalne, wyszukiwały w sieci metod odebrania sobie życia. Podjęły się dwóch prób samobójczych (jedna przez przedawkowanie, druga przez powieszenie). W drugiej 19-lotka zawiązała pętlę wisielczą i podniosła K.P. na swoich ramionach, aby ta mogła założyć ją na szyi. W wyniku pęknięcia kabla antenowego 18-lotka spadła. K.T. wezwała pogotowie.

Kwalifikacja prawna: art. 151 k.k.

Wyrok SO: Warunkowe umorzenie postępowania karnego.

Przypadek nr 8. Namowa do samobójstwa, propozycja paktu samobójczego, groźenie odebraniem sobie życia, usiłowanie zabójstwa.

Okoliczności zdarzenia: 21-letni M.C. pozostawał w związku z 19-letnią K.T. Gdy dziewczyna zaszła w ciążę, chłopak namawiał ją do aborcji. Kiedy to nie poskutkowało zaczął namawiać ją do samobójstwa, później zaproponował pakt samobójczy. Kobieta nie uległa presji mężczyzny. Kolejnym elementem działania sprawcy było strasznie swoją śmiercią i obciążenie za nią partnerki. Finalnie 21-latek dosypał do soku amfetaminę, który polecił wypić K.T. Dziewczyna przeżyła, była hospitalizowana.

Kwalifikacja prawna: art. 13§1 w zw. z art. 151 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Wyrok SO: kara łączna roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności warunkowo zawieszona na okres próby 2 lat.

Przypadek nr 9. Zabójstwo na prośbę.

Okoliczności zdarzenia: 36-letni T.K. po przebytych udarze miał problemy z poruszaniem się. Postanowił odebrać sobie życie. Podjął się prób samobójczych, które nie zakończyły się zgonem. Wyszukiwał w sieci metod odebrania sobie życia. Przygotował listy pożegnalne. Otwarcie wyrażał samobójczą intencję tłumacząc osobom trzecim, że dłużej już tak nie może żyć. Prosił o pomoc. Jego znajomy 37-letni A.O. zgodził się

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

go zabić za kwotę 5000 zł. W umówionym terminie zaczął okładać 36-latkę pięściami, kopać, podciął mu gardło nożem rzeźnickim a następnie zepchnął z wysokości czym doprowadził do śmierci ofiary.

Kwalifikacja prawna: art. 148§1.

Wyrok SO: Kara 15 lat pozbawienia wolności.

Wyrok SA: Kara 12 lat pozbawienia wolności.

Przypadek nr 10. Namowa do samobójstwa i usiłowanie zabójstwa.

Okoliczności zdarzenia: 44-letnia M.O. namawiała swoich dwóch synów (14 i 12 lat) do targnięcia się na własne życie. Tłumaczyła, że chciała ich ochronić przed chorobą. Prosiła również męża, 44-letniego W.O., aby ten podczas podróży wjechał samochodem pod nadjeżdżający z naprzeciwka samochód ciężarowy. Kobieta usiłowała udusić jednego z synów.

Kwalifikacja prawna: art. 13§1 k.k. w zw. z art. 151 k.k.

Wyrok SO: Umorzenie postępowania ze względu na stan psychiczny podejrzanej. Umorzenie postępowania karnego. Środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w psychiatrycznym zakładzie leczniczym zamkniętym.

Prezentacja przeprowadzonej analizy. Dyskusja

W przypadku śmierci gwałtownej kluczowe jest ustalenie jej charakteru oraz roli jaką pełniła ofiara oraz sprawca. Istnieje wąska grupa niejednoznacznych zdarzeń mogąca sprawić problemy podczas kwalifikacji zdarzenia, w toku postępowania przygotowawczego, a później sądowego (samobójstwo-zabójstwo-zabójstwo eutanatyczne). Z tego względu niezwykle ważne są pierwsze czynności podejmowane w sprawie. Nie można wykluczyć zdarzeń, w których osoba mająca samobójczą intencję wymusi na osobach trzecich (bliskich, znajomych) pomoc w odebraniu sobie życia.

Zachowania suicydalne człowieka są dość niejednorodne. Nie zawsze da się ustalić zamiar denata. Spotyka się zdarzenia, które technicznie mogą wyglądać na samobójstwa (własnoręczność odebrania sobie życia tak jak w opisanym przypadku nr 6), a w rzeczywistości ich charakter jest inny, ponieważ miały z nim związek wspomniane już osoby trzecie (namowa lub pomoc w samobójstwie). W skrajnych przypadkach dojść może do zabójstwa na prośbę, tak jak w opisanym przypadku nr 2. Niektórzy sprawcy zabójstw argumentują niekiedy swój czyn chęcią ulżenia ofierze w cierpieniach. Należy więc z daleko idącą ostrożnością traktować ich wyjaśnienia w tym zakresie. Może to być przyjęta przez nich linia obrony mająca na celu skłonienie organów do kwalifikacji czynu nie z art. 148 k.k., lecz 150 k.k., bowiem współczucie jest jednym ze znamion zabójstwa eutanatycznego. Wykluczyć bądź potwierdzić to mogą oględziny

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

zwłok i obecnych na nich obrażeń (obronne, stoczona walka), przesłuchania (potwierdzenie/wykluczenie chęci odebrania sobie życia), a także ustalenie m.in. problemów zdrowotnych denata czy przyczyn stanowiących podłoże samobójstwa.

Ustalenie z jakim zdarzeniem in concreto mamy do czynienia jest niezmiernie ważne. Od tego zależy, czy postępowanie karne będzie kontynuowane, czy też umorzone, czy sprawca czynu zabronionego będzie pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Przykładem błędów w ocenie zdarzenia jest sprawa opisana jako nr 1, czego efektem było nieponiesienie odpowiedzialności karnej przez sprawcę za bardzo poważne przestępstwo (usiłowanie zabójstwa). Zakaz *reformationis in peius* (zakaz pogarszania sytuacji oskarżonego) wyrażony w art. 434§1 k.p.k. w przypadku gdy wniesiono środek odwoławczy tylko na korzyść oskarżonego, nie pozwala na orzeczenie na niekorzyść oskarżonego. Przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd odwoławczy niczego nie zmienia albowiem w świetle art. 443 k.p.k. sąd ponownie rozpoznający sprawę może w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze, niż uchylone tylko, jeżeli orzeczenie było zaskarżone w kierunku na niekorzyść oskarżonego. W orzecznictwie przyjmuje się, że orzeczeniem surowszym jest takie orzeczenie, które "w konkretnej sytuacji zwiększa zakres dolegliwości dla oskarżonego w porównaniu z orzeczeniem uchylonym. W tej ocenie uwzględnieniu podlega nie tylko kara lub zastosowany środek karny, ale również ustalenia faktyczne, kwalifikacja prawna czynu, a także wszystkie możliwe następstwa tych rozstrzygnięć dla sytuacji prawnej oskarżonego. Sytuacja oskarżonego nie może ulec pogorszeniu w jakimkolwiek zakresie, w tym również w stanie ustaleń faktycznych powodujących lub tylko mogących powodować negatywne skutki w sytuacji prawnej oskarżonego" [62].

Należy mieć na uwadze, że na przestrzeni lat zmienił się poziom wykształcenia społeczeństwa oraz możliwości dostępu do źródeł informacji. Pozwala to sprawcom na stosowanie coraz bardziej wyrafinowanych sposobów mistyfikacji przestępstw.

Trzeba stwierdzić, że organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości muszą być niezmiernie ostrożne w ocenie każdego zdarzenia i ocenie rzeczywistej intencji osób, biorących w nim udział. Cenna w tym zakresie będzie współpraca z biegłymi z zakresu psychiatrii czy suicydologii.

W części opisanych przypadków (3, 4 i 7) przy paktach samobójczych charakterystyczne jest to, że osoby wchodzące w taki pakt są ze sobą silnie związane emocjonalnie. Samobójstwo postrzegane jest przez nich jako panaceum na rozwiązanie problemów. Nakłanianie innej osoby do samobójstwa także może być motywowane rozwiązaniem własnych problemów jak to miało w przypadku opisanym pod nr 8.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

Szczególnie groźne są przypadki jak ten opisany pod nr 5 gdzie mamy do czynienia z sytuacjami, że znęcanie się nad członkami rodziny łączy się także z nakłanianiem pokrzywdzonego na targnięcia się na własne życie. Ustawodawca wprowadził typ kwalifikowany przestępstwa znęcania się w § 3 art. 207 k.k. Jest to przestępstwo materialne, którego skutkiem jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie (może to być dokonany lub usiłowany zamach samobójczy). Warunkiem odpowiedzialności sprawcy za przestępstwo z § 3 jest: od strony przedmiotowej – ustalenie związku przyczynowego między znęcaniem się a zamachem samobójczym ofiary; od strony podmiotowej – objęcie tego kwalifikującego następstwa nieumyślnością. Jest to przestępstwo z tzw. winy kombinowanej [63].

Na podstawie analizy 32 spraw, które toczyły się w 22 sądach okręgowych można wyciągnąć wniosek, że przestępstwo z art. 151 k.k. jest bardzo niejednorodne. Spośród nich wybrano do powyższego artykułu jedynie 10, pokazując wyjątkowość tych zdarzeń i możliwe problemy w opiniowaniu pomiędzy samobójstwem, eutanazją a zabójstwem. Wspomniana niejednorodność wynika przede wszystkim m.in. ze złożoności motywacji sprawców oraz ofiar, która nie zawsze jest klarowna. Na początkowym etapie mogą wystąpić znaczne problemy wykrywcze i dowodowe przestępstwa z art. 151 k.k. Później natomiast wymagające będzie określenie roli uczestników w danym zdarzeniu i występującego między nimi związku przyczynowo-skutkowego.

Powyższy artykuł stanowić może przyczynek do dalszych, interdyscyplinarnych badań wspomnianych przestępstw, które pozostają w zainteresowaniu nie tylko prawników, kryminalistów czy kryminologów, lecz także socjologów oraz psychologów.

Bibliografia

1. Kaszowicz M. Przypadki "nagłej śmierci" w sprawach umorzonych z art. 151 k.k. i art. 155 k.k. *Prokuratura i Prawo* 2018;10:51.
2. Hołyst B. Struktura i dynamika samobójstw w Polsce w latach 1962-1976. *Studia Kryminologiczne, Kryminologiczne i Penitencjarne* 1977; 7:294.
3. Stefański R. A., Zabłocki S. Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167-296, Warszawa 2019, Lex/el.
4. Wysiecka I. Zabójstwo, samobójstwo, wypadek – próba syntezy odrębności o najsilniejszych wartościach dowodowych. *Prokuratura i Prawo* 2019; 3:97.
5. Gawliński A. Perpetrators' actions after a murder, in particular handling the corpse to evade criminal responsibility - Discussion of study findings. *Journal of Forensic and Legal Medicine* 2021; 77. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2020.102099>

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki *International Journal of Legal Studies*, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

6. Siuta J. (red.). Słownik psychologii. Kraków: Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, 2006: 151.
7. Mietzel G. Wprowadzenie do psychologii. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2008:265.
8. Hołyst B. Na granicy życia i śmierci. Warszawa: Cinderella Books, 1996: 67.
9. Jarosz M. Samobójstwa: dlaczego teraz?. Warszawa: PWN, 2013:50-51.
10. Wąsek A. Prawnokarna problematyka samobójstwa. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1982:56.
11. Burdziak K. Przedmiot czynności wykonawczej przestępstwa z art. 151 Kodeksu karnego. *Acta Iuris Stetinensis* 2015; 861:28.
12. Góralski P. Pomoc i namowa do samobójstwa (art. 151 k.k.) w poglądach doktryny oraz danych statystycznych [w:] Nowa kodyfikacja prawa karnego. Tom XIII. Bogunia L. (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003:52.
13. Kokot R. Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k. Część I [w:] Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego. Tom XXXV. Bogunia L. (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2015:20-21; Kokot R. Z problematyki karalnego doprowadzenia do samobójstwa – uwagi na tle ustawowych znamion art. 151 k.k. Część II [w:] Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego. Tom XXXV. Bogunia L. (red.), Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego; 2015:26.
14. Kosonoga-Zygmunt J. Swoboda decyzji woli suicydenta jako przesłanka odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 151 k.k. *Kwartalnik Prawa Publicznego* 2015;2:23-36.
15. Malczewski J. Problemy z prawną kwalifikacją lekarskiej pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.). *Prokuratura i Prawo* 2008;11:27.
16. Pohl Ł. Kierowanie wykonaniem samobójstwa oraz polecenie jego wykonania w polskim prawie karnym (analiza de lege lata i postulaty de lege ferenda) [w:] Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu. Michalska-Warias A., Nowikowski I., Piórkowska-Flieger J. Lublin: Wyd. UMCS; 2011: 528-529.
17. Mozgawa M., Bachmat P. Przestępstwo doprowadzenia człowieka do targnięcia się na własne życie (art. 151 k.k.) – analiza akt sądowych, Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości; 2016.
18. Gawliński A. Namowa, pomoc czy upozorowanie samobójstwa. Gdańsk: Wydawnictwo Kryminalistyczne; 2023; Gawliński A. Specyfika przestępstwa namowy lub pomocy w samobójstwie w Polsce. *Suicydologia* 2017;IX:97-106; Gawliński A., Zero D. Namowa lub pomoc w samobójstwie – aspekty prawnekarne, porównawcze i kryminalistyczne. *Studia Prawnoustrojowe* 2021;52:112-132. DOI: 10.31648/sp.6641.
19. <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/zab%C3%B3jstwo>, dostęp: 14.12.2022 r.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

20. Zoll A. (red.). Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 Kodeksu karnego. Kraków: Wolters Kluwer, 1999: 219.
21. Art. 8 k.k. w zw. z art. 9 § 1 k.k.: Art. 8. Zbrodnię można popełnić tylko umyślnie; występki można popełnić także nieumyślnie, jeżeli ustawa tak stanowi. Art. 9. § 1. Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
22. Art. 10. § 1. Na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. § 2. Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w (...) art. 148 § 1, 2 3 (...), może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.). Od 14.03.2023 r. nieletni, który ukończył 14 lat będzie mógł ponosić odpowiedzialność na zasadach określonych w Kodeksie karnym za typy kwalifikowane zabójstwa.
23. Witkowska H. Samobójstwo w kulturze dzisiejszej. Listy samobójców jako gatunek wypowiedzi i fakt kulturowy. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2021:19.
24. Kuberska – Przekwas K. Samobójstwa dzieci i młodzieży jako choroba społeczna. *Warمیńsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne* 2014;1:52.
25. Durkheim É. Samobójstwo. Studium z socjologii. Warszawa: PWN, 2011: 53.
26. Wąsek A. Prawnokarna problematyka samobójstw. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1982: 13.
27. Shneidman E. S. Suicide as Psychache. A Clinical Approach to Self-Destructive Behavior. Northvale: Jason Aronson, 1993: 4.
28. Diekstra R. F. W. On the burden of suicide (In:) *Divergent Perspectives on Suicidal Behavior*. M. J. Kelleher (ed.), Cork: D & A O'Leary, 1994: 2-27.
29. WHO Regional Office for Europe, Summary report. Working Group on Preventive Practices in Suicide and Attempted Suicide, (ICP/PSF 017/8). York, 1986.
30. Hołyst B. Samobójstwo – przypadek czy konieczność. Warszawa: PWN, 1983:237.
31. Burdziak K. Samobójstwo w prawie polskim. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
32. Hołyst B. Suicydologia. Warszawa: Wolters Kluwer, 2023.
33. Gawliński A. Namowa pomoc czy upozorowanie samobójstwa. Gdańsk: Wydawnictwo Kryminalistyczne, 2022; Gawliński A. Jak i dlaczego zabijamy siebie. Gdańsk: Wydawnictwo Kryminalistyczne, 2023.
34. Darji J. A., Panchal D. N., Kalele S. D., Parmar D. J., Bhagora R. V. Euthanasia: Most controversial and debatable topic. *National Journal of Integrated Research in Medicine* 2011;2:94.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

35. Wielka encyklopedia PWN. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002: 465-466.
36. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
37. Budyn-Kulik M. [w:] Kodeks karny. Komentarz aktualizowany. Mozgawa M. (red.), LEX/el. 2023, art. 150.
38. Wach B. Próba oceny sytuacji granicznych związanych z chorobą i umieraniem. *Analiza i egzystencja* 2013; 22:140.
39. Ślipko T., Granice życia. Dylematy współczesnej bioetyki, Kraków: WAM, 1994: 341-342.
40. Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1545.
41. Filar M. Lekarskie prawo karne. Kraków: Zakamycze 2000:319.
42. Wach B. Próba oceny sytuacji granicznych związanych z chorobą i umieraniem. *Analiza i Egzystencja* 2013, 22.
43. Velasco Sanz T. R., Pinto Pasto P., Moreno-Milán B., Frances Mower Hanlon L., Herberos B. Spanish regulation of euthanasia and physician-assisted suicide. *Journal of Medical Ethics* 2021;0:1-7. doi:10.1136/medethics-2021-107523
44. Pereira M. S., Hernández-Marrero P., Carvalho A. S. Euthanasia and Physician Assisted Suicide in Portugal: The need for further research to mediate the debate. The blog of the European Association for Palliative Care, 2017.
45. Filar M. Lekarskie prawo karne. Kraków: Zakamycze 2000:79.
46. Boçri A., Shaquiri E., Vyshka G. The actuality and the historical background of covert euthanasia in Albania. *Journal of Medical Ethics* 2010;36.
47. Bliźniewska-Kowalska K., Talarowska M., Szewczyk A., Gałecki P. Wspomagane samobójstwo – problem etyczny i prawny, *Psychiatria*, 2019, t. 16, s. 44-49.
48. Szeroczyńska M. Eutanazja i wspomagane samobójstwo na świecie. Studium porównawcze. Kraków: UNIVERSITAS, 2004.
49. Góralski P. Prawne i społeczne aspekty eutanazji. Kraków: Wydawnictwo Egis, 2007.
50. Mozgawa M. Eutanazja (red.). Warszawa: Wolters Kluwer, 2015.
51. Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/>, dostęp 30.12.2022 r.
52. Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/>, dostęp 30.12.2022 r.
53. Marcinkowski T. Medycyna sądowa dla prawników. Szczytno: WSPOL, 2010:672.
54. O'Carroll P.W., Berman A.L., Maris R., Moscicki E., Tanney B., Silverman M. Beyond the Tower of Babel: A Nomenclature for Suicidology (In:) Suicide Prevention. The Global Context, Kosky R. J., Eshkevari H. S., Goldney R. D., Hassan R. (ed.), New York – Boston – Dordrecht – London – Moscow: Plenum Press, 2002:33.
55. Shneidman E. S. Suicide as Psychache. A Clinical Approach to Self-Destructive Behavior. Northvale: A Jason Aronson Book, 1993:4.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczehowicz-Raś A., Szczehowicz K.,(2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki

International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722

56. Raniszewska – Wyrwa A. Problem samobójstw w perspektywie psychiatrycznej i psychologicznej. *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Psychologica* 2010;14:58.
57. Hołyst B. Kryminologia. Warszawa: LexisNexis, 2022:919.
58. Hołyst B. Suicydologia. Warszawa, 2012:993.
59. Witkowska H. Samobójstwo w kulturze dzisiejszej. Listy samobójców jako gatunek wypowiedzi i fakt kulturowy. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2021:27.
60. Gawliński A. Namowa pomoc czy upozorowanie samobójstwa. Gdańsk: Wydawnictwo Kryminalistyczne, 2022
61. Rajagopal S. *Suicide pacts and the internet*. *British Medical Journal* 2004;329.
62. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 16.12.2014 r.z, II K 24/14, KZS 2015, Nr 1, poz. 1253.
63. Mozgawa M. [w:] Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Mozgawa M. Kodeks karny. Komentarz aktualizowany. LEX/el. 2023; art. 207.

ISSN 2543-7097 / E-ISSN 2544-9478

© 2023 / Wydawca: Międzynarodowy Instytut Innowacji Nauka-Edukacja-Rozwój w Warszawie, Polska

This is an open access article

under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Gawliński A., Szczechowicz-Raś A., Szczechowicz K., (2023). Samobójstwo, Zabójstwo czy Eutanazja? Prawne i Kryminalistyczne Aspekty Śmierci Człowieka na Przykładzie Wybranych Spraw z Polskiej Praktyki
International Journal of Legal Studies, 2(14)2023: 387 - 410

DOI 10.5604/01.3001.0054.2722